

Mottagarorganisation
Regeringskansliet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.uh.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande av betänkandet - En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)

Sammanfattning

Förbundet Sveriges Socionomutbildningar (FSSOC) som främjar för samverkan mellan Sveriges socionomutbildningar och stärker utveckling av forskning, utbildning och praktik i socialt arbete, avger här sitt yttrande på betänkandet ”En socionomutbildning i tiden” (SOU 2025:27).

FSSOC finner att utredningen ”En socionomutbildning i tiden” (SOU 2025:27) är ett viktigt initiativ som belyser både socionomutbildningens och socionomprofessionens betydelse. Förslaget om fördjupad kunskap om ungdomskriminalitet kan vara bra, men behovet av generiska kompetenser och elastiska examensmål som anpassar sig till nya utmaningar är viktigare. FSSOC stödjer förslagen om att inkludera tilläggen om hedersrelaterat våld samt sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet i respektive examensmål. Vidare tillstyrker FSSOC att lagarbete och samverkan samt ledning, planering och samordning lyfts fram som färdighetsmål. Det är positivt att utredningen understryker vikten av socionomutbildningens generalistiska karaktär.

Samtidigt riktar FSSOC skarp kritik mot flera delar av utredningen som bygger på en alltför snäv bild av socionomers yrkesfält, med fokus på individ- och familjeomsorg samt barn- och ungdomsvård. Detta begränsar förståelsen för utbildningens bredd och påverkar examensmålen negativt.

FSSOC avstyrker det föreslagna examensmålet om kunskap om hur normbrytande beteende och kriminalitet kan förebyggas och brytas bland barn och unga. Resonemanget bygger på felaktiga antaganden och formuleringen ’normbrytande beteende’ återspeglas ej i relevant lagstiftning, vilket gör målet otydligt och ineffektivt. FSSOC motsätter sig också förslaget om 30 högskolepoäng i juridik och verksamhetsförlagd utbildning, då detta hotar akademisk frihet och strider mot Bologna-deklarationen. Vidare ifrågasätter FSSOC att kravet på ett examensarbete om 15 högskolepoäng har utelämnats, vilket avviker från praxis för yrkesexamina av motsvarande längd. FSSOC ifrågasätter utbildningsanordnarnas ansvar för yrkesintroduktion och ser en snäv bild av socionomers yrkesfält i utredningens analys. Som ideell förening kan FSSOC inte agera som nationell samordnare för VFU-frågor.

Nedan följer FSSOC:s ställningstaganden, därefter positiva och mer kritiska synpunkter i urval, följt av övergripande synpunkter i kronologisk ordning utifrån betänkandets struktur.

Ställningstaganden

FSSOC **tillstyrker** förslaget att examensmålet om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer utökas med ”samt om hedersrelaterat våld och förtryck”. Även om det är anmärkningsvärt att slutsatser om undervisning i hedersrelaterat våld baseras på kurstitlar, är handläggning av HRV-ärenden komplex och moraliskt utmanande. Skillnader i utbildningskrav för arbete med barn och unga jämfört med vuxna gör att tillägget kan stärka socionomers kunskap och kompetens i dessa ärenden.

FSSOC **tillstyrker** förslaget om att examensmålet ”visa kunskap om områdets vetenskapliga grund” får tillägget samt kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen. Detta trots att formuleringen om att det rör sig om ett samband är intetsägande och att förslaget inte inkluderar förståelse.

FSSOC **tillstyrker** att lagarbete och samverkan med andra yrkesgrupper lyfts fram som en förmåga.

FSSOC **tillstyrker** att ledning, planering och samordning inom området lyfts fram som en förmåga.

FSSOC **tillstyrker** att utredningen föreslår att regeringen tillsätter en ny utredning med uppdrag att utreda behovet av en förlängd socionomutbildning med examen på avancerad nivå.

FSSOC **avstyrker** det föreslagna examensmålet ”kunskap om hur normbrytande beteende och kriminalitet kan förebyggas och brytas bland barn och unga”. Resonemanget bygger på felaktiga antaganden och formuleringen ’normbrytande beteende’ återspeglas ej i relevant lagstiftning, vilket gör målet otydligt och ineffektivt.

FSSOC **avstyrker** förslaget att ta bort examensmålet om att kunna identifiera, strukturera, utreda och utvärdera insatser på individ-, grupp- och samhällsnivå. Trots att utredningen återkommande betonar vikten av kunskap om insatser föreslås en förändring där begreppet insatser tas bort, vilket framstår som motsägelsefullt. Förmågan att utvärdera insatser är särskilt viktig i ljuset av den nya socialtjänstlagen och bör därför kvarstå som en integrerad del av socionomutbildningen.

FSSOC **avstyrker** å det bestämdaste förslaget att ändra examensordningen med fokus på att studenten ska visa ”kunskap om aktuella samhällsutmaningar inom området”. Samhällsutmaningar varierar över tid och examensmål bör vara elastiska. Utredningen har en alltför snäv syn på samhällsutmaningar. Socionomprogrammet behandlar både tidlösa och aktuella utmaningar, vilka hålls uppdaterade av en forskande lärarkår.

FSSOC **avstyrker** å det bestämdaste förslagen om specificering av utbildning i juridik och handledd verksamhetsförlagd utbildning om minst 30 högskolepoäng. Förslagen innebär en detaljstyrning som står i konflikt med principerna för målstyrning enligt Bologna-deklarationen. Ingen annan akademisk utbildning har liknande skrivningar. Utredningens motiv är tunna och inga skäl nämns för att frånga principerna för målstyrning.

FSSOC:s positiva synpunkter (i urval):

- Positivt till att behålla socionomutbildningen som en generalistutbildning.
- Instämmer i att socialt arbete ska vara huvudområde.
- Delar uppfattningen att socionomer behöver kunskap om både lagstiftning och dess tillämpning.
- Positiva till att kurser med verksamhetsförlagd utbildning ska kunna avräknas mot utbildningsområdet.

FSSOC:s kritiska synpunkter (i urval):

- Ifrågasätter skarpt kritiken att socionomutbildningen saknar stadga och inte förhåller sig till samhällsutvecklingen.
- Detaljerade examensmål kan göra det svårare att bemöta föränderliga samhällsutmaningar.
- Är kritisk till att 'förståelse' utgår i flera mål under "Kunskap och förståelse".
- Delar inte uppfattningen om stora olikheter mellan lärosätenas socionomutbildningar.
- Ser risker med att föreslagna förändringar i examensordningen inte förändrar socionomutbildningen.
- Ifrågasätter om föreslagna ändringar bemöter identifierade utvecklingsområden.
- Ifrågasätter resonemanget och examensmålet om normbrytande beteende och kriminalitet.
- Finner det anmärkningsvärt att slutsatser om hedersrelaterat våld i utbildningen bygger på kurstitlar.
- Ifrågasätter tillägget "samt deras närstående".
- Är kritisk till formuleringen "förmåga att kritiskt granska, bedöma, och använda relevant information".
- Ifrågasätter utbildningsanordnarnas ansvar för yrkesintroduktion.
- Är kritisk till att lärosätena ska ansvara för handledning av VFU.
- Ifrågasätter att en nationell samarbetsstruktur avseende VFU ska åläggas FSSOC, som är en mindre ideell förening, att utveckla.
- Är kritisk till utredningens analys av konsekvenser för studenterna.

FSSOC synpunkter av övergripande karaktär

Kapitel 1 Författningsförslag

Hedersrelaterat våld och förtryck som komplettering till examensmål om mäns våld mot kvinnor och i våld i nära relationer

Området hedersrelaterat våld och förtryck (HRV), har definierats som ett socialt problem sedan millenniumskiftet och stora insatser har gjorts för att öka kunskapen. Samtidigt visar flera kunskapsbidrag att många yrkesverksamma anser att de fortfarande har begränsade kunskaper inom området och att handläggning av ärenden som berör personer som lever i en hederskontext uppfattas som komplext och moraliskt utmanande att hantera. En anledning kan vara att många yrkesverksamma har examen från utbildningar som genomfördes före år 2018. En annan kan vara skillnader i lagstadgade utbildningskrav på handläggare och utredare som arbetar med barn och unga respektive vuxna som utsatts för våld. Handläggare som arbetar med barn och unga ska ha svensk socionomexamen eller annan motsvarande utbildning, (25 kap. 1-2 §§ SoL). De utredare som arbetar med barn och unga behöver också ha kunskap och färdigheter i samtal med barn som utsatts för våld och andra övergrepp men också kunskap om vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (18 kap. 7 § SoL). För arbetet med våldsutsatta vuxna saknas däremot motsvarande lagstadgade utbildningskrav. Den rekommendation som Socialstyrelsen ger är att de som arbetar med ärenden som gäller våldsutsatta vuxna *bör* ha en professionell kompetens som socionom (HSLF-FS 2022:39).

Att examensmålet på socionomprogrammet "mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation" får tillägget "samt om hedersrelaterat våld och förtryck" är bra, men ger ingen garanti för att vuxna utsatta för hedersrelaterat våld eller våld i nära relation möter professionell kompetens när de söker hjälp och stöd inom socialtjänsten.

Kommunernas självstyre, som innebär att socialtjänstens arbete är organiserat på olika sätt, är ytterligare en faktor som påverkar kvaliteten på socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Förslag på poängsättning av utbildning i juridik och handledd verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

FSSOC ser mycket allvarligt på utredningens förslag rörande poängsättning av utbildning i juridik och handledd verksamhetsförlagd utbildning (VFU), då förslaget utgör ett hot mot den akademiska friheten och tilltron till vetenskaplig kunskap. Att detaljstyra universitetets utbildningar genom poängsättning strider mot själva grundtanken med målstyrning (learning outcomes) enligt Bologna-deklarationen. Detta blir tydligt, då inget annat utbildningsprogram (se Högskoleförordningens bilaga),

har liknande skrivningar. Att, för ett program, införa en sådan skrivning kommer att omkullkasta de etablerade principerna för såväl planering och genomförande, som uppföljning och kvalitetssäkring av utbildningens innehåll. Målstyrningens grundläggande princip är att vad studenterna ska uppnå (målen) definieras i examensmålen (som kunskap, färdigheter respektive förhållningssätt), men att universitet och högskolor ges rådighet att själva utforma hur målen nås.

En förändring enligt förslaget skulle innebära ett dramatiskt avsteg från Bologna-deklarationen, äventyra fundamenten för medlemskap i europeiska organ (ENQA, EHEA etc), för till exempel kvalitetssäkring av högre utbildning och i hög grad försvåra, för att inte säga omöjliggöra, jämförbarhet och rörlighet mellan svenska och övriga europeiska lärosäten. Utredningens resonemang och motiv för en sådan förändring, vars konsekvenser beskrivs ovan, är synnerligen tunna. Ingenstans nämns något som helst skäl att frånga principerna för målstyrning eller dess fundament.

Kapitel 4 Socionomers arbete och utmaningar i socionomers arbete

Samhällsutmaningar är en central del av socionomutbildningen. FSSOC anser att samhällsutmaningar är viktiga att behandla inom ramen för en högkvalitativ socionomutbildning men finner samtidigt att utredaren har en snäv bild av dessa 'aktuella' utmaningar, vilket påverkar förslagen till förändringar av examensmålen. Socionomprogrammet, precis som vilken annan högskoleutbildning kopplad till en profession, ska erbjuda den nyutbildade generiska kompetenser som håller i ett helt arbetsliv och som ger en anpassningsförmåga för att kalibrera om till den expertis som fodras ifall det handlar om nya aktuella samhällsutmaningar. Redan titeln på den statliga utredningen "En socionomutbildning i tiden" avslöjar okunskap om det som är på tal. Att definiera samhällsutmaningar i examensmål som ska användas över tid är en motsättning i sig. Samhällsutmaningar varierar liksom välfärdsutvecklingens och socialpolitikens betydelse för sociala problem, vilket utredningen helt verkar ha missat. Examensmål bör vara elastiska för att omfatta både tidlösa och aktuella utmaningar. Vad som är aktuellt liksom vilka socionomkompetenser som efterfrågas skiftar, vilket även utredaren konstaterar men som likväl låter examensmålen färgas av en snäv syn på vad som är dagens aktuella problem.

Det som utredningen tar upp som aktuella samhällsutmaningar, såsom ungdomskriminalitet, ett ökat antal äldre personer med komplexa behov och personer med funktionsnedsättning med skiftande stödbehov, är inte nya utmaningar. Dessa samhällsutmaningar har länge varit kända inom socialt arbete och har tydligt adresserats alltsedan Centralförbundet för socialt arbete (CSA) bildades 1903 och den första utbildningen i socialt arbete etablerades 1921. De aktuella samhällsutmaningarna kan snarare ses som tidlösa sociala frågor som redan hanteras i socionomutbildningen, även om allt inte uttryckligen finns med i examensmålen. Att det inte alltid finns specifika obligatoriska kurser kopplade till dessa områden på alla 19 lärosäten med socionomprogram innebär inte att universitetslärare inte känner till och undervisar om dessa ämnen.

Utredningen föreslår proaktivitet för att hantera aktuella samhällsutmaningar, men FSSOC ser två problem med detta: (i) de utmaningar som lyfts fram är tidlösa och redan kända, vilket gör proaktivitet omöjlig och (ii) socionomprogrammets innehåll diskuteras och uppdateras redan kontinuerligt utifrån forskningsfronten på varje lärosäte. Forskare inom socialt arbete har sedan länge forskat kring dessa 'nya' samhällsutmaningar och den forskande lärarkåren håller socionomutbildningen uppdaterad. Ett ytterligare problem med skrivningarna om samhällsutmaningar, tidlösa och aktuella, är att olika målgrupper lyfts fram på ett sätt som står i konflikt med formuleringarna i den nya socialtjänstlagen.

Utredningen beskriver juridik som "socionomens arbetsfält och redskap", vilket är viktigt, men så är också relationskompetens, bemötande och kommunikationsfärdigheter. FSSOC anser att varje lärosäte bör bestämma hur juridiska kunskaper bäst förmedlas och att dessa kunskaper måste uppdateras kontinuerligt. Juridisk metodkunskap kan vara mer relevant än kunskap om exakta lydelse av paragrafer.

I den statliga utredningen nämns flera gånger en förvåning över den tröghet som finns i systemet att ändra innehållet i utbildningen. I samband med förvåningen används, på samma sätt som i andra delar av utredningen, citat på ett selektivt sätt för att bekräfta den egna argumentationen. Det bör påpekas att det egentligen handlar om Högskoleförordningen och det regelverk som ska följas oavsett det enskilda lärosätets hantering. Detta utgör inte ett tillkortakommande kopplat till socionomprogrammet.

FSSOC vill hävda att delar av uppdraget om att överväga om målen i examensbeskrivningen behöver anpassas efter dagens samhällsutmaningar och kompetensbehov bygger på en missuppfattning. Argumentationen i den statliga utredningen om dagens aktuella samhällsutmaningar skulle kunna matcha en kort eftergymnasial yrkesutbildning för arbetslivsanpassade och kontextberoende färdigheter i en starkt byråkratiserad organisation. Värdet av examensmål som är elastiska och kan anpassas till att omfatta både tidlösa och aktuella samhällsutmaningar kan inte underskattas.

Kapitel 5 Ungdomsbrottslighet, sociala insatser och straffrättsliga reaktioner

FSSOC instämmer i att kunskap om orsakerna till normbrytande beteenden och kriminalitet bland barn och unga är en viktig del i det förebyggande arbetet och denna tematik finns redan integrerad i flera moment inom socionomutbildningen. Samtidigt vill FSSOC betona att ungdomskriminalitet endast utgör ett av många områden inom det breda spektrum där socionomer är verksamma. Kriminalitet är ett fenomen som även återfinns bland vuxna, äldre samt personer med funktionsnedsättning, och kräver därför en bredare förståelse som inte begränsas till en viss åldersgrupp. Utredaren själv skriver att ungdomskriminalitet berör ett mindre antal barn och unga.

Mot denna bakgrund ser FSSOC med viss oro på att utredningens ursprungliga direktiv (dir. 2023:121) med sitt fokus på unga i kriminalitet, i stor utsträckning har påverkat analys och slutsatser och även i de delar där uppdraget senare breddats (dir. 2024:32) till att omfatta en mer övergripande översyn av socionomexamen. En utveckling av examensmålen bör därför utgå från hela det fält socionomer arbetar inom, och inte begränsas till enskilda målgrupper eller problemområden.

Kapitel 6 Utredningens förslag och överväganden samt konsekvenser av utredningens förslag

FSSOC ifrågasätter om de föreslagna ändringarna verkligen bemöter de identifierade utvecklingsområdena. Utredningen betonar att den nuvarande socionomutbildningen inte förbereder studenterna för yrkeslivet, särskilt med fokus på ungdomskriminalitet och samhällsutmaningar. FSSOC ser risker med att de föreslagna förändringarna i examensordningen inte kommer att förändra utbildningen, eftersom många av områdena redan ingår. Detaljerade examensmål kan göra det svårare att bemöta föränderliga samhällsutmaningar.

FSSOC ser positivt på att behålla socionomutbildningen som en generalistutbildning och instämmer i att socialt arbete ska vara huvudområde. Indelningen kan dock skilja sig åt mellan lärosäten. Samtidigt ifrågasätter FSSOC kritiken att utbildningen skulle sakna stadga och inte förhålla sig till samhällsutvecklingen. Utbildningen anpassar sig redan idag till aktuella samhällsutmaningar och formuleringarna bör inkludera 'förståelse' för att visa en högre nivå av lärande.

FSSOC är positiva till tillägget om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet, men anser att formuleringen är intetsägande och bör inkludera 'förståelse'. Socionomer behöver kunna integrera olika förmågor, vilket inte återspeglas i den föreslagna formuleringen. När det gäller tillägget om äldres livsbetingelser, samt kunskap hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser, är FSSOC kritisk till att peka ut specifika målgrupper. En bredare formulering om vuxnas och barns livsbetingelser med hänsyn till ålder och funktionsförmåga hade varit mer hållbar. Resonemangen om social omsorg är relevanta men återspeglas inte i förslagen.

FSSOC ifrågasätter det föreslagna examensmålet om hur normbrytande beteende och kriminalitet kan förebyggas och brytas bland barn och unga, samt tillhörande resonemang. Resonemanget bygger på antagandet att detta problem inte ryms inom aktuella samhällsutmaningar och att fenomenet kommer att bestå över tid. Kritiken riktas mot att socionomutbildningarna brister inom detta område, vilket motsäger utredningens ståndpunkt om socionomutbildningen som en generalistutbildning. FSSOC är vidare starkt kritisk till formuleringen 'normbrytande beteende' i det föreslagna examensmålet eftersom det inte återspeglas i de författningar som reglerar socialtjänstens insatser för barn och unga eller unga lagöverträdare. Tillämpningen av examensmålet blir otydlig i relation till argumentationen att socionomer behöver vara bättre rustade för att arbeta med målgruppen. När det gäller tillägget om hedersrelaterat våld och förtryck, finner FSSOC det anmärkningsvärt att slutsatser om undervisning i

hedersrelaterat våld bygger på kurstitlar. Examensmålet bör tydliggöra behovet av kunskap och förståelse av våld i nära relationer hos olika målgrupper.

FSSOC ifrågasätter tillägget "samt deras närstående" eftersom närstående redan omfattas av socionomers yrkesområden enligt nationella anhörigstrategin och socialtjänstlagen. FSSOC ser positivt på att lagarbete och samverkan med andra yrkesgrupper lyfts fram som förmåga, men önskar förtydligande om samarbete. Förbundet stödjer även att ledning, planering och samordning lyfts fram som förmåga. FSSOC är kritiska till formuleringen "förmåga att kritiskt granska, bedöma och använda relevant information samt att diskutera nya fakta, företeelser och frågeställningar med olika grupper". 'Relevant information' och 'nya fakta' är inte högskolemässiga och 'olika grupper' bör ersättas med 'olika målgrupper'.

FSSOC delar uppfattningen att socionomer behöver kunskap om både lagstiftning och dess tillämpning men finner det anmärkningsvärt att reglera antal kursfordringar i juridik och ifrågasätter användningen av begreppet 'juridik'. Användningen av begreppet juridik är otydlig och det framgår inte om det avser kursfordringar i det akademiska ämnet juridik eller juridik i allmänhet.

FSSOC ifrågasätter utbildningsanordnarnas ansvar för yrkesintroduktion och menar att arbetsgivarna har ett stort ansvar för att introducera och fortbilda nyblivna socionomer. Vidare finner FSSOC det anmärkningsvärt att reglera kursfordringar i handledd verksamhetsförlagd utbildning och är kritiska till att lärosätena ska ansvara för handledning. FSSOC ser positivt på att kurser med verksamhetsförlagd utbildning ska kunna avräknas mot utbildningsområdet men ifrågasätter att FSSOC som en mindre ideell förening skall ansvara för att bygga upp en nationell samarbetsstruktur avseende VFU. Arbetsgivarorganisationer bör ansvara för denna nationella samverkan.

FSSOC är starkt kritiska till att 'förståelse' utgår i flera mål under "Kunskap och förståelse" och menar att det står i kontrast till socialtjänstlagens betoning på evidensbaserad praktik. FSSOC delar inte utredningens uppfattning om stora olikheter mellan lärosätenas socionomutbildningar och är kritiska till analysen kring samverkan med andra institutioner då utbildningen kan bli mer splittrad. Utredningens analys av konsekvenser för studenterna bygger på en begränsad uppfattning av socionomers breda yrkesfält, vilket gör att den kan ifrågasättas.

Avslutning

Ambitionen med utredningen 'En socionomutbildning i tiden är god', men FSSOC ser allvarliga brister, särskilt i förståelsen för hur högskoleutbildning fungerar och socionomutbildningens behov. I stället för att stärka utbildningen riskerar förslagen att urholka dess kvalitet.

Det är avgörande att socionomutbildningen behåller sin generalistiska karaktär, medan specialiserade metodkunskaper bör utvecklas genom vidareutbildning på avancerad nivå. FSSOC stödjer därför förslaget om en sammanhållen struktur för specialistutbildningar kopplade till tydliga karriärvägar. En sådan reform, med

nationell samordning och regional förankring, skulle stärka socionomprofessionens status, kompetens och attraktionskraft i inom det sociala arbetets mest centrala samhällsfunktioner.

För förbundet Sveriges Socionomutbildningar

Lena Talman, Mälardalens universitet

Marcus Falk Johansson, Högskolan Dalarna

Helena Johansson, Göteborgs universitet

Marie Gustavsson, Linköpings universitet

Maria Hjortsjö, Malmö universitet

Siv-Britt Björktomt, Uppsala universitet

Alexandru Panican, Örebro universitet